

Maandag 15 maart 1915 – ochtendeditie

Parijs, 14 maart. Officiële mededeling van hedenmiddag 3 uur:

De Belgen hebben aan de IJzer nieuwe vorderingen gemaakt. Hun artillerie, die door onze zware kanonnen gesteund werd, vernielde een Duits steunpunt op het kerkhof van Diksmuide.

De vijand bombardeerde Ieper en doodde verscheidene burgers.

Berlijn, 14 maart. Het grote hoofdkwartier heeft zondag het volgende medegedeeld:

Op het westelijke gevechtsterrein hebben gisteren enige vijandelijke schepen in de wateren noordelijk van De Panne en Nieuwpoort zonder resultaat de Duitse posities onder vuur genomen.

Brussel, 14 maart.

Nadat Engeland en Frankrijk waren voorgegaan met stappen tegen het in het vijandelijke buitenland belegde (Duitse en Oostenrijkse) kapitaal, heeft Duitsland thans ook in België verordeningen afgekondigd, die de strekking hebben ondernemingen van vijandelijke buitenlanders in dat land onder regeringstoezicht te stellen. In de Franse en Engelse pers zijn daarover berichten verschenen, die niet met de waarheid overeen kwamen en die het voorstelden, alsof alle fabrieken en ondernemingen in België, waarbij Engelsen of Fransen betrokken zijn, zouden worden geconfisqueerd.

Het ingestelde regeringstoezicht op de ondernemingen, waarbij vijandelijke buitenlanders betrokken zijn, is echter uitsluitende een voorzorgsmaatregel en dient tevens om een represaillemiddel in de hand te hebben inzake willekeur van vijandelijke zijde tegen het Duitse particuliere kapitaal.

Naar men ons mededeelt huldigt de Duitse overheid in België de opvatting dat, nu het voor particulieren verboden is brieven te vervoeren, het hun evenmin geoorloofd is aan henzelf gerichte brieven bij zich te hebben. Zij, die desnietteenstaande hun particuliere correspondentie bij zich hebben, worden door de militaire overheid streng bestraft.

Een correspondent van de Times doen enige mededelingen over een Belgisch dorp in Nederland. Hij bedoelt de enclave Baarle-Hertog in Nederlandse gebied, die daar veilig buiten bereik van de aanvallen der Duitsers ligt.

Baarle-Hertog heeft evenals de dorpen in het IJzergebied een postkantoor dat zijn werk ondanks de moeilijkheden van de oorlog voortzet. Aan dat postkantoor heerst buitengewone drukte, omdat daar de postzegels van het Belgische Rode Kruis verkocht worden. Deze zegels hebben natuurlijk een grote aantrekkelijkheid voor verzamelaars. De nominale prijs ervan bedraagt 20 centiemen, 10 centiemen en 5 centiemen.

De economische toestand van België.

Brussel, 11 maart.

Het is begrijpelijk, dat de berichten omtrent de in de provincie West-Vlaanderen heersende toestanden slechts zeer schaars binnenkomen, en daarom maken wij een dankbaar gebruik van het hier volgende uit de Gentse Bien Public.

De vorming van het provinciale hulpcomité dagtekent hier van 15 november 1914, op welke datum de provincie reeds sedert weken de gevolgen van het oorlogsbedrijf ondervond. De nijverheid lag geheel stil en duizenden vluchtelingen, van overal herwaarts gekomen, vonden gastvrijheid in het West-Vlaamse land. Een daaromtrent

ingesteld onderzoek leerde, dat op 15 september 1914 over 85 gemeenten niet minder dan 11.517 vluchtelingen verspreid waren en van de weldadigheid leefden; toen waren daaraan reeds bijna 86.000 frank uitgegeven. De gebeurtenissen, waarvan in de tweede helft van september en in de maand oktober de provincies Antwerpen en Oost-Vlaanderen het toneel waren, deed die toevloed nog vermeerderen, zodat alle beschikbare ruimte door deze volksverhuizing werd ingenomen.

Anderzijds zijn wij voor de landbouw in het slechte seizoen en lijdt de veeteelt onder de vermindering van de veestapel en het gebrek aan voeder, terwijl kunstmeststoffen ook al niet kunnen worden aangevoerd.

De huisvlucht, in deze provincie anders zo bloeiend, staat stil en hetgeen dit hier betekent bewijst wel het feit dat de Brugse kantnijverheid in gewone tijden 3500 werksters bezigheid verschaft.

In de grote nijverheid is de toestand dezelfde, zowat een vijfde der 200 metaalbewerkers van Brugge werken 6 ½ uur per dag, de overigen zijn werkloos. In de vlasfabrieken, de bouwbedrijven en bij de houtbewerkers wordt nog maar sporadisch gearbeid, zodat die werklieden, welke tegen werkloosheid verzekerd zijn, reeds 95 percent van het hun toekomende uit de weerstandskassen ontvangen hebben.

Het vissers- en havenbedrijf te Brugge, Oostende, Blankenberge en Heist staat eveneens stil, hetgeen gedwongen staking van alle nevenbedrijven met zich brengt. De grote fabrieken van schoenwerk en lakens te Torhout en Tielt zijn gesloten.

De stad Brugge is de eerste geweest om het werk van de leniging der noden ter hand te nemen. Sedert 29 augustus tot 31 december zijn

daar 388.420 broodkaarten, 36.883 aardappelkaarten en 694.972 liters soep uitgedeeld. Dit voorbeeld vond in Tielt navolging, waar geregeld 900 gezinnen bedeed worden, en in Oostende, waar dit aantal in december en januari 4000 bedroeg. De kosten waren te Oostende 121.500 frank, welke gedeeltelijk gedekt konden worden door een naamloze gift van 75.000 frank.

Het provinciale comité ondersteunt het plaatselijk werk met kracht en gaf alleen in de maanden december en januari reeds 330.000 frank voor dit doel, terwijl zij ook oog houdt op de aanvoer van Amerikaans meel in deze streken, waarvoor zij berekent 700 ton per week nodig te hebben om 250 gram per dag en per dag en per hoofd aan de 400.000 inwoners der provincie te kunnen uitdelen. Gelukkig is hier ook een zending kleren aangekomen, welke terstond over de meest noodlijdende dorpen verspreid is.

Een andere moeilijkheid vormt hier nog de schaarste aan gerst, waardoor de bierprijzen met 3 frank per ton gestegen zijn, hetgeen voor de in deze streken zeer algemene volksdrank heel wat betekent.

Uit de provincie Oost-Vlaanderen weinig nieuws. Het oostelijk gedeelte, dat aan Antwerpen en Brabant grenst, en waar o.a. het R. K. Leidse Huisvestingscomité zulk een nuttig werk verricht, begint weer wat te herleven. Uit Geraardsbergen wordt bericht, dat de daar anders zo bloeiende sigarenmakerij (die 200 grote en kleine werkplaatsen telt) levendiger wordt, maar nog met vele moeilijkheden te kampen heeft. In Dendermonde, waar de helft der bevolking (5800 op 10.300) teruggekeerd is, worden de markten, vooral de wekelijkse veemarkt, zeer druk bezocht. Aan de wederopbouw der stad, waarvan, zoals men weet, drie vierde der huizen in puin liggen, wordt ook de hand geslagen. Het stadhuis is weer onder dak; de straten worden opgeruimd en waar nodig verbreed, terwijl het herstellen en ophogen der kaden langs Dender

en Schelde vele handen aan het werk houden. Dank zij de energieke leiding van burgemeester en gemeenteraad, kon dit alles worden tot stand gebracht; de scholen zijn heropend, gas en elektriciteit zijn hersteld en men doet moeite de rechtbank, die naar Sint-Niklaas is uitgeweken, terug te doen keren.

Het plaatselijk steuncomité, gesteund door de nationale commissie, zorgt voor het verstrekken van voedsel, kleren en andere levensbehoeften, waardoor de stad geregeld van alles voorzien wordt, al zijn de prijzen dan ook vrij hoog, zoals 1,10 F voor een liter petroleum, 42 centiemen voor een kilo bruin en 50 centiemen voor een kilo wittebrood. Twaalfhonderd gezinnen genieten dagelijks onderstand. De kantindustrie is hier geholpen door een bestelling voor 5000 F, gedaan door het speciale damescomité uit Brussel, waarover ik u reeds berichtte.

Maandag 15 maart 1915 – avondeditie

Parijs, 14 maart. Avondcommuniqué: Engelse vliegtuigen hebben Westende krachtdadig met bommen bestrooid.

Berlijn, 15 maart. Officiële mededeling uit het grote hoofdkwartier van heden:

Twee vijandelijke kanonneerboten hebben gisteren, zonder uitwerking, Westende beschoten.

Een aanval op een door de Engelsen bezette hoogte ten zuiden van leper heeft goede voortgang gemaakt.

Van Franse zijde.

Het Franse gezantschap te 's Gravenhage deelt onder dagtekening van heden het volgende mede:

De 13^e maart heeft de Belgische artillerie, ondersteund door onze zware artillerie het steunpunt vernield, dat door de Duitsers was gemaakt op het kerkhof van Diksmuide. De vijand heeft leper gebombardeerd en daarmee verscheidene slachtoffers onder de burgerlijke bevolking gemaakt.

Men meldt ons:

De fabrieken van Cockerill te Seraing zijn weer aan het werk. De enige bestellingen echter, die uitgevoerd worden, zijn opdrachten voor de Nederlandse staat en voor Nederlands Indië, in hoofdzaak voor de Staatsspoorwegen.

Men schrijft ons:

Men herinnert zich, dat een poos geleden, enige Belgische jongelingen, die zich verstopt hadden in een kolenhok van een der boten die tussen Luik en Maastricht varen, door de Duitsers gevonden gevangen genomen werden. Thans is aan de firma B(onhomme), eigenares van die boot, daarvoor een boete van 25.000 frank opgelegd, terwijl zij en andere firma's, die boten in de vaart op Luik hebben, een borg van 50.000 F bij de Duitsers moeten storten.

Men meldt ons:

De Duitsers beschouwen alle Belgen, die meegewerkt hebben om landgenoten in de gelegenheid te stellen in het Belgische leger te dienen, als landverraders. De stemming van het Belgische volk is echter zo, dat te Luik stelselmatig de Belgische jongelieden, die konden dienen en er nu rondlopen, niet meer worden gegroet.

Moed als gewoonte.

Een Belgisch soldaat schrijft ons uit een stad aan het front:

“Ik kwam, een paar dagen geleden, in een Vlaamse stad toe, die ik op dit ogenblik niet mag noemen. Zij heeft erg van de beschieting te lijden gehad, en geen dag of nacht gaat voorbij, zonder dat ettelijke bommen of granaatkartetsen ons ongenood komen opzoeken. Gelukkig hebben ze mij nog niet thuis gevonden.

Zij ontwikkelen echter meer gerucht dan schade; maar toch zijn die tuigen hinderend. Zij ontnemen mij weliswaar de eetlust niet; maar waar ik nog sigaretten kom te roken, smaken deze niet zo lekker als voorheen, en dit oord verdient, als gunstig tot het bevorderen van een bespiegelend leven, bezwaarlijk aanbevolen te worden. Ge zult het grif toegeven. Al beken ik op mijn beurt, dat mijn bezigheden verre van druk zijn.

Maar zij, die geen geestelijke behoeften in stilte wensen te kweken (zoals doorgaans vleeshouwers of banketbakkers zijn, maar niet lantaarnaanstekers; of nog zoals kinderen, huismoeders van middelbare leeftijd, oude bedelaressen), zij kunnen, docht mij en ondervond ik, met het leventje hier best hun schik hebben. En het verwondert dan ook dat, naast de soldaten, hier uit plicht aanwezig, een zeker deel van de burgerlijke bevolking, sedert haast een half jaar, onder de bommen thuis is gebleven.

Toen ik met een paar officieren de stad binnenreed, gaf mij de verwoesting en de verlatenheid van de buitenste wijk te denken dat alle inwoners ongetwijfeld op de vlucht waren. Het was valavond en wij bereden vier bruine blassen, die zeer hoog waren en voorstaps gingen, zoals op een primitieve schilderij. Het bitschuim viel hen bij het proesten van de knikkende kop, op de hoekig geheven bonkige

knie; en de hemel was van koper of misschien van katoen. En zie, onze trage intrede moest prachtig zijn langs het puin der gotische huisgevels, wanneer drie halfnaakte bengels over de straat wippen en, met de neus in de handen geklemd, het geluid van een neerkomende granaatkartets natuiten. En met zulke bedrevenheid dat, om ons achter een recht gebleven muurtje schuil te gaan zetten, we alle drie reeds aan de rechtertoom gesnukt hadden, toen we de guitige kereltjes barstend van het lachen en ongestraft weg zagen lopen. Inderdaad, zonder knal was de lucht van het granaatgeluid gezuiverd. Het was, niet waar, op een sissert uitgelopen.

Ik moet bekennen dat het voor onze soldateneer een vernederend proces was geweest, om de wetenschap op te doen, dat de burgers in deze niet gans verlaten stad, een nog kranig en spottend figuur slaan. Voor mijn makkers het meest, die officieren zijn bij het Engelse leger. Wat mij betreft, mijn meer burgerlijke aanstelling als tolk laat mij toe iets van de dapperheid en koenheid die onder het uniform passen, te missen. Gisteren ben ik er trouwens weer ingelopen, in de zelfde mop en ook, ditmaal, daar ik te voet was, in een deurgat, om mij tegen een nagmaakte granaat te beschermen. Nu, eindelijk hoop ik toch dat, na die dubbele oefening, ook mijn gehoor tot het onderscheid voldoende gescherpt is.

Maar, hetgeen ik u wilde vertellen is, dat én de soldaten hier én de gebleven inwoners, de dagelijkse schrootbussen reeds zo gewoon zijn. Trouwens, wandelend verneemt men steeds of ze rechts of links, vóór of achter terecht zullen komen. Tommy verliest er zijn bedaarheid niet bij. Waar hij het ding door de lucht hoort aanfluiten, doet hij, zonder haast, een paar stappen opzij, en staat tegen de muur of een pompstijl stil. Misschien is hij in zijn binnenste niet even gerust. Ik zou nochtans geneigd zijn te geloven van wel, en dat zijn houding evenveel rechtzinnigheid uit als trots. Waar hij de val en de knal gehoord heeft, herneemt hij zijn weg zonder een rimpel

van zijn glad gelaat te vertrekken. Zij hebben het geval toch reeds zo vaak voor gehad; en aan den lijve mogen ondervinden dat de statistiek der ongevallen, in verhouding met de in het werk gestelde middelen, toch voor hen heel gunstig uitvalt.

Ik zat eens met een Engels generaal en zijn staf aan de ontbijttafel van een nog gespaard gebleven huis. Het maal, moet ik bijvoegen, bestond uit de vaderlandse porridge. Een bom brandt in de tuin los, werpt een stofwolk op, die langs de gebarsten ruit naar binnen zinkt. De generaal kijkt misnoegd naar die vuilnis. Strekt de linkerhand beschermend over de brij. Staat recht. Neemt zijn bord op. En, in alle ernst, zonder een woord te spreken, gevolgd van zijn staf, daalt de keldertrap af, waar wij allen voort eten. Maar wanneer de generaal de laatste lepel der kostbare spijs, in de algemene stilte heeft ingezwolgen, zet hij zijn bord voldaan neer en lacht hij eventjes om het gebeurde.

Wat ons allen in het begin zwaar te beslissen valt, is de vraag, of we in de kelder of op de verdieping zullen slapen. Hier dreigen de brommers. Daar is het reumatiek. En de zorg voor gewrichten, pezen, handen en spieren doet haast allen de huiselijke slaapkamer verkiezen. Na twee dagen denkt men niet meer dat het mogelijk zou zijn die uit behoudeniszucht te verlaten. Het bed is te mals en de lakens die nog steeds naar een vreedzaam parfum geuren, te wit. En, in de kamer naast de uwe, slaapt trouwens heel rustig het huisgezin dat de haard getrouw blijft.

Want onze soldatenonverschilligheid verbleekt bij de wijze waarop de burgers hier allen in hun handel en wandel de krijg of liever de nabijheid der Duitsers hardnekkig gebaren te ontkennen. En bij de pogingen, uit het diepste van hun geaardheid ontstaan, om wat hun behoort in hun vroegere staat te houden, of het gewone leven zijn gang te doen gaan.

Ik verzin niets. Ik wandelde in een enge straat, die naar St. Jan heet, en op de kathedraal uitloopt. Een man staat in het midden van de straat geplant, en kijkt met welbehagen naar het herstellen van een dak, op een huis dat het zijne moet zijn. Een bom heeft een schouw en enkele kepers met de pannen weggeslagen. Ik zeg hem: "Gij zijt niet bang. Ik vind het kranig dat ge hier blijft wonen." Hij bekijkt mij schalks en welgeluimd: "Ik weet wat het is, voegt hij mij toe, voor de zesde maal hebben ze gisteren de linker schouw van mijn dak weggeschoten. Nu zie ik toch dat ze tegen de rechter niets vermogen!"

Een andere maal heb ik, tijdens een beschieting zelf, een man een bakstenen muur zorgvuldig en zonder haast zien optrekken.

Een jong meisje van tien jaar loopt met een spits hondje over straat. Het roept gestaag op het beestje dat het zich niet verwijderen zou. Een granaat sist. Het kind springt naar het hondje toe, neemt het op, drukt het aan haar borst. De granaat ontploft wat verder. Het meisje laat het diertje weer lopen. Voor haar is er geen gevaar geweest.

En een oud wijfje komt langs een rij huizen, half in puin geschoten, wanneer een bom op geen tien meter voor haar neervalt. Het ding brandt niet los, maar ontwikkelt een opbollende stofwolk. Het wijfje dat, in tweeën gebroken, met een stok loopt, is niet blijven staan. Kijkt even op, en doet dan een haak om het vliegend stof te vermijden.

Dergelijke gevalletjes van onverschilligheid doen zich hier dagelijks voor. Een man draagt op de arm een paar wollen dekens. Een tuiten in de lucht. Meer om het zonderlinge gebaar dan uit voorzorg, legt hij zich de dikgeplooide dekens op het hoofd. De kartets brandt boven zijn hoofd los: een kogel ervan raakt de wollen beschutting, glijdt er op af, knapt tegen de straat. Wat moet hij om het gevalletjes

lachen! Hij proest het uit. En hij roept in een vlaag van spotzucht: “Ik ga mij bij het leger als schildpad melden!”

In mijn wandeltochten door de enkele stadsstraten heb ik het huis van een antiquair ontdekt, waar ik als uit oude gewoonte binnenliep. Een bom was de dag tevoren in het achterhuis ingeslagen, had niemand getroffen: maar de ruiten van de winkel waren bij de ontploffing gesprongen en de luchtdruk had een deel van het oude vaatwerk, porselein en gleiswerk omver gestort. De handelaar was er druk mee bezig het geheel geblevene te sorteren, en de scherven van herstelbare stukken te verzamelen. Ik hielp hem een ogenblik. Wij liepen in een verwarring van stukken en brokken op de grond gezaaid, waartussen we soms de fijne lijn eigen aan Meissen, of de zachte kleur van Sèvres, het blauwe van Delft of de bonte mengeling van Rouen herkenden. De man kon zijn woede moeilijk verkroppen. Ik liet ze hem gerust uitstorten. Maar geen ogenblik had hij eraan gedacht aan de haal te gaan.

Gisteren hoor ik achter een lage muur een vrouwenstem zingen. Ik duw benieuwd de tuindeur open: over het met muren omsloten schraal graspleintje, is een jonge vrouw vrolijk bezig de was op een dwars gespannen touw te hangen. De witte stukken wapperen aan haar zijde. “Is de baas terug?” roep ik haar verrast toe. “Ach meneer; terwijl er niets valt moet ge toch wat voorraad van vrolijkheid opdoen! Dan kunt ge beter tegen de bommen op. En we moeten met onze zure gezichten toch spaarzaam zijn. Want het kan nog veel erger worden. En indien we nu reeds van morgen tot avond treurden, wat zouden we later dan doen?” En waarachtig, ik moet bekennen, waar ze niet wil onderdoen of buigen, dat ze groot gelijk heeft.

En nochtans: de dag tevoren waren weer enkele schoten op de stad gelost geweest, en gisteren namiddag herbegon de beschieting weer. Over de stad, waar de spoel of het getouw niet meer kruisend loopt,

weven thans de puntige stalen moordtuigen een geduldige en onmetelijke doodswade. En hoe lang sleept zich die ellende nog voort?

Dit alles toont aan hoe de burgermensen hier zijn. Zij overtreffen haast de soldaten. Zo niet in moed, dan toch in eenvoud tegenover het gevaar. Zij leveren een schitterende getuigenis van hun burgerlijke deugden af. Ik begon met van de kinderen te vertellen. Zij hebben minder dan ooit de oorlog leren aanzien als iets anders dan het mooiste onder de spelen. En ze voegen bij hun roekeloosheid een guitige wreedheid, waar de niet verwittigde slechts vernederd kennis mee maakt.

Het belet nochtans niet dat, voor een leven van bespiegeling, het hier de geschikte plaats niet is. Maar hij die een les van moed of eenvoudige wilskracht nodig voelt: hij kome een paar dagen bij de Vlamingen van hier wonen. Aan hem wil ik wel de plaats met haar naam noemen.

Als men hem maar doorlaat.